

Opłata prenumeracyjna na Kronicę Wiadomości Krajowych i Zagranicznych wynosi: a) w Warszawie rocznie: rs. 7 kop. 20 (złp. 48); b) kwartalnie rub. sr. 1 kop. 80 (złp. 12); miesięcznie kop. 60 (złp. 4).

KRONIKA

WIADOMOŚCI KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH.

Jutro Ś. Tekli Panny Męczenniczki. Wschód słońca o g. 5 m. 48. — Zach. o g. 5 m. 56.

Biuro Redakcji przy ulicy Krakowskie-Przedmieście w domu Nr 391. naprzeciw Saskiego placu.

Dziś rano stopni ciepła 7, wczoraj w poł. cie. 8. Wysokość wody na Wiśle stóp 2 cali 6.

Petersburg, d. 8 (20) Lipca.

Zdaniami Rady Państwa, Najwyższej zatwierdzonemi w dniu 28 Maja r. b. postanowiono: 1) Franciszek, Jan-Kazimierz (2ch imion) z synami Janem, Józefem-Gabrielem (2ch imion) i Piotrem; Wincenty-Ludwik (2ch imion) z synem Sylwestrem; Jakub-Piotr (2 imion) z synem Józefem; Józef Wincenty-Jakub (2ch imion) z synem Karolem, Rafał-Jan (2ch imion), Antoni z synem Konstantynem, Ignacy-Felix (2ch imion); Dominik z synem Janem-Piotrem (2ch imion); Bartłomiej-Augustyn (2ch imion) z synem Wincentym-Hieronimem (2ch imion); i Leopoldem; Tadeusz-Daniel (2ch imion) Józef, Wincenty i Walerjan-Felix (2ch imion) Frackiewiczowie, po wyłączeniu niektórych z nich ze spisu jednodworców, mają być przywrócenie do pierwotnej przodków ich szlacheckiej godności i zapisani do szóstej części xięgi wywodowej. — 2) Dominik-Kajetan (2ch imion) i Józef-Euzebjusz (2ch imion) z synami Adamem i Cezarem Husakowscy, po wyłączeniu niektórych z nich ze spisu jednodworców, przywrócenie zostają do pierwotnej przodków ich szlacheckiej godności i zapisani do pierwszej części xięgi wywodowej.

Ogłoszenia od Rządzącego Senatu.

Kancelarja 2 depart. wzywa strony do odczytania i podpisania zapisek w sprawach weszłych: 1) Od Mohylewskiego cywil. gubernatora, obyw. *Holynskiego* i *Stachowskiego*, o spórą między nimi karczmę, młyn i folusz. 2) Od p. o. Witebskiego cywil. gubernatora, o pieniądze, poszukiwane przez konsystorz Rzymско-Katolicki od obyw. *Lopacińskiego*.

Do 1 oddz. 3 depart. weszły sprawy apelacyjne: 1) Od Wileńskiego cyw. gubernatora: 18 Styчня 1856 o poszukiwaniu przez włosc. *Bulkiwicza* inaczęj *Łokucjewskiego* wolności, z pod władania obyw. *Kochowskich*. 2) 27 Marca 1857, o wolnych ludzi majątku Oliwy obyw. *Gedyminów*. 3) 26 Maja, o pretensje duchowieństwa do majątku obyw. *Łazowskich*. 4) O poszukiwanych z włoscian majątku Kienia, przez b. rzadę *Zacharzewskiego* o pieniądzech za podatki.

Wzywają się spadkobiercy: do opieki szlacheckiej *Lucyńskiej* — po X. Józefie *Narbucie*. Do sądu pow. *Rosińskiego* — po Magdalenie *Chomskiej*.

Na konsultacji naznaczono się do wystłuchania sprawy, na d. 13 Lipca: 1) O pretensji skarbu, w stopniu powstania *Żurawlewicza*, do obywatelki *Żurawlewiczowej*. 2) O summie, zapisanej przez szl. *Stankiewiczów*

na rzecz Szatskiego katolickiego kościoła. 3) Sekr. gub. *Stankiewicz*, z podporucznikiem *Goszlowem*, o pretensje pieniężne.

Wzywają się spadkobiercy: Do sądu powiat. *Trockiego*, — po Antoninie *Michlewiczównie*, dla odebrania summy zapisanej przez pułkownika *Ambrożego Narumtowicza*. Do sądu pow. *Dubieńskiego*, — po obyw. *Wojciechu Świetosławskim*. Do opieki szlacheckiej pow. *Krzemieńskiego*, — po jenerale *Kazimierzu Turno* i żonie jego *Helenie* z *Rogalińskich*.

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

Dnia onegdajszego, jako w radośną rocznicę urodzin Jego CESARSKIEJ WYSOKOŚCI CESARZEWICZA NASTĘPCY Tronu, WIELKIEGO XIĘCIA MIKOŁAJA ALEXANDROWICZA, odbyły się o 9ej z rana nabożeństwa we wszystkich kościołach tutejszych różnych wyznań, a o godzinie 11ej solenne nabożeństwo w katedralnym prawosławnym soborze śś. Trójcy, w obec urzędników władz wszelkich tak wojskowych jak i cywilnych, oraz znakomitszej szlachty. Wieczorem dano w Teatrze Wielkim widowisko bezpłatne, a miasto było uilluminowane.

— JO. Xiążę *Gorczałow*, Główno-Dowodzący 1szą armią, Namiestnik J. C. K. MOŚCI w Królestwie Polskim, powrócił z zagranicy.

— Rada administracyjna Królestwa Polskiego, — w skutek Najwyższego pozwolenia powrotu do kraju *Felixowi Gołowskiemu* vel *Gołonskiemu*, tudzież na zasadzie postanowienia z d. 17 (29) Czerwca 1841 r. na przełożenie p. z. o. dyrektora głów. prezydującego w Kom. R. P. i S., postanowiła co następuje: *Felix Gołowski* v. *Gołonski* postanowieniem rady administr. z d. 28 Czerwca (10 Lipca 1835 r. na konfiskatę majątku skazany, wraca do używania praw cywilnych od d. 9 (21) Sierpnia 1856 r. jako daty Najwyższej udzielonego mu ułaskawienia. Majątek jakiby od tej daty stał się jego własnością nieulega już konfiskacie, której skutki rozciągają się tylko do funduszy wykrytych lub wykryć się jeszcze mogących, jakie tenże *Gołowski* v. *Gołonski* przed datą wyrzeczenia konfiskaty posiadał lub też na niego po tę datę jakim bądź prawem przypadają.

* *Historja prawodawstw słowiańskich po serbsku*. Donosily już pisma nasze o pracy doktora

Mikołaja Krsticza, professora prawa w xiążęcym Liceum serbskim, który postanowił w języku swym narodowym ogłosić wielkie dzieło p. *Maciejowskiego*. Mielismy teraz sposobność oglądać tom pierwszy tego dzieła w przekładzie, który wyszedł jeszcze w r. z. w Budzie, w drukarni uniwersyteckiej, w 8ce i zawiera stronnic 12 i 366. Żałować potrzeba, że p. *Krsticz* przełożył historję prawodawstw z pierwszego wydania, które już dziś wiele się zestarzało, żałować tem bardziej, że autor tylko co ogłosił drugie powiększone wydanie, w sześciu tomach; tłumacz widać o tem nie wiedział, kiedy się zabierał do tej pracy. W przedmowie mówi p. *Krsticz* o swoich obawach, jakie miał, gdy powziął samą myśl przekładania historji. Pytał się sam siebie, kto go czytać będzie w Serbji? przecież to literatura młodzieńcza i naród niebardzo obeznany z płodami umysłu, nie bardzo jeszcze rozmiłowany w poważnej nauce? mało wiedzący o swoich pobratymcach, o dziejach w ogóle Słowiańszczyzny? Pana *Krsticza* ten przedmiot zajmował, ale bo też był profesorem prawa, był członkiem towarzystwa literatury serbskiej i kommissji szkolnej w Belgradzie, stanowisko bardzo poważne wszędzie, tembardziej w Serbji. Z radością późno już dostał do ręki dzieło pana *Maciejowskiego*. Przeczytał je całe z zajęciem, ale przeglądając w nich rozdziały o prawodawstwie serbskim, szczególniej cara *Duszana*, przekonał się, że historyk polski grzeszy tu i ówdzie poglądem, a nawet i przedstawieniem szczegółów samego prawodawstwa. Więc nowego nabrał zapалу do pracy i pogodził się jakoś z tą myślą, że p. *Maciejowskiego* będą czytać w Serbji. Naród serbski albowiem szczerze jest przywiązany do swojej narodowości i z dumą wspomina o czasach dawnych; towarzystwo literatury i Matica popiera mocno te usiłowania narodowe i tę miłość ku przeszłości. Serb czyta lada jaką historję, aby mu o dawnych mówiła przodkach. Nie ma jeszcze historyka jak się należy, a przecież wszystko co mu na tej drodze podają, z chęcią łapie i żywi się tem. Raicz dotąd jest najlepszym pisarzem historycznym serbskim,

Annuncjata.

POWIEŚĆ HISTORYCZNA

przez

Zygmunta Kaczkowskiego.

Tom II.

(Ciąg dalszy).

— Ale tymczasem drogą od karczmy szedł tylko chłop prosty. Był on dosyć tego pijany i ztąd dosyć słabo się trzymał na nogach. Gdyby był sam, możeby był nawet iść nie potrafił. Ale szedł przy nim młody chłopak, w długą z ciemnego sukna uszytą kapotę ubrany, który go silnie trzymał pod ramię i dosyć prosto prowadził. Pewny więc przy tej podporze, że nie upadnie, jeszcze z tem większą fantazją przekrzywił czapkę na bakier i śpiewał dalej:

Nie dufaj w siłę i żadne pokłady,
Każdej godziny obawiaj się zdrady...
Fortuna co da, to zasie wziąć może,
A u niej żadna dawność nie pomoże...

Ta zwrotka, lubo nie bardzo statecznym ale dosyć wyraźnym odśpiewana głosem, jeszcze więcej zajęła *Bierzyńskiego*. Zaczął się śpiewakowi przypatrywać coraz pilniej. I zdało mu się że go poznaje. Lecz nareszcie poznał go rzeczywiście. Śpiewającym bowiem nie był kto inny, jak tylko dobrze nam znany *Barnaba* — a tym który go prowadził, jego syn własny, uczący się jeszcze zawsze na xiędza, ale teraz już znacznie słusniejszy, *Wojtek*.

Obaczywszy przez całe życie trzeźwego *Barnabę* pijanym, a do tego jeszcze i śpiewającym, *Bierzyński* niesłychanie się zdziwił i zaledwie wierzył swym własnym oczom. Lecz musiał wierzyć, bo w tej chwili *Barnaba* się przybliżył ku niemu, patrzył przez chwilę niepoznanymi oczyma na niego, a kiedy go poznał, zdjął czapkę i kłaniając mu się do ziemi.

— Jak się masz, stary *Barnabo*! — rzekł do niego *Bierzyński*, — cóż? nie poznałeś mnie?

— Ledwie.... ledwie żem poznał jegomości, — mówił *Barnaba* niewyraźnym językiem i kłaniając mu się ciągle, — tyle złota na jegomości.... ale niech Pan Bóg da szczęście.

— Dziękuję ci mój kochany, — rzekł na to *Bierzyński*, — ale powiedzże mi, cóż się to dzisiaj stało, żeś sobie tak podochocił?

— O! tak sobie.... trochem się upił.

— Ale dlaczego? czy to tak z ochoty, żeś obaczył mój obóz?

— Aha! tak... to z ochoty.

— No, nie wielki to grzech, — mówił *Bierzyński*, — a może i całkiem niema grzechu, ale przecie to dla ciebie nie ładnie....

— To nic, proszę jegomości.... panu to brzydko, ale chłopu to nie.

— Ale bo to i między chłopami bywa czasem różnica.

— Różnica? — powtórzył *Barnaba* i przez chwilę chciał się iniby myślać, a potem rzekł: może i tak! ale ja jej nie widzę...

— Już to dzisiaj podobno trudnoby ci było co bądź obaczyć, — rzekł przez zęby *Bierzyński* i spytał głośniej: — no i jakże ci się powodzi?

— Mnie.... dobrze.... dosyć dobrze — a jegomości?

— I mnie dobrze.

— No to chwała Bogu! niechże Pan Bóg

lubo zawsze prosty to tylko i bez żadnej krytyki kompilator. Inni jego naśladowcy, Widakowicz, Danilowicz i w ostatnich czasach Medakowicz, ledwie są w pamięci. Miał więc nadzieję p. Krsticz, że powiedzie się historia prawodawstw słowiańskich, chociażby tylko przez wzgląd na kodex Duszana, o którym błędnie rzeczy powiedział p. Maciejowski.

Matica serbska drukowała dzieło własnym nakładem, ale niezbyt ono wydane poprawnie. Tłomacz poprawiał sam wydrukowany już text przekładu. Niepotrzebnie też obawiał się o prenumeratorów, bo widać ze spisu ich, że znalazł czytelników dużo, nad wszelkie spodziewanie. Pod tym względem smutne nawet moglibyśmy robić o sobie uwagi. U nas dotąd autor na drugie wydanie zebrał do 140 prenumeratorów, kiedy w Serbji na pierwsze, jest sześć, siedem razy więcej. Prenumerują albowiem dzieło pana Krsticza w Aradzie, w Bai, w Bajszy, Belgradzie, Kruszewacu, Kragujewacu, Wiedniu, Budzie, Dubrowniku, Karłowicach, w Peszcie, w Sencie, w Banacie i t. d. — Prenumerują księża, prawnicy, uczniowie, nawet kobiety. Xiaże Piotr Karageorgiewicz i widać jego siostra Helena, prenumerowali, każde na 5 exemplarzy. Ogólna liczba tych prenumeratorów wynosi 654 exemplarzy.

Pan Maciejowski z uwag pana Krsticza co do prawodawstwa serbskiego, zapewne korzystać będzie przy drugim wydaniu. Dla tego dobrze że książka ta nie opóźniła się do Warszawy.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

D A N J A.

Kopenhaga 12 Września. W chwili kiedy to piszemy, sejm w Itzehoe już jest zamknięty. Zastanowimy się nieco nad drogą jaką on postępował, i nad rezultatem, jaki może spowodować prawie jednogłośnie odmówienie roztrząsania nawet projektu konstytucji, który rząd przedstawił temu księztwu.

Gabinet duński uczynił dla dwóch wielkich mocarstw niemieckich to ustąpienie, że zgromadził stany Holsztynu i przedstawił im projekt konstytucji, którego zupełnie swobodne roztrząsanie miało im podać sposobność przekonania się, czy konstytucja monarchji duńskiej, której księstwo holsztyńskie jest częścią, przeciwną jest interesom tego księstwa.

Cóż uczyniły stany holsztyńskie? Mówią one, że księstwo jest w położeniu niepodobnem do utrzymania, że jego reprezentanci w Radzie najwyższej w liczbie odpowiedniej ludności księstwa, stanowią naturalnie niezmierną mniejszość, że zatem większość duńska przeważa nad niemi, że szkoda dla księstwa. Ale czy podają sposób zaradzenia temu złemu? Nie. Czy powiedziały, że uważają monarchję duńską jako niepodobieństwo i że interessa Holsztynu wymagają koniecznego odłączenia od niej tego księstwa? I to nie!

Mówią one tylko, że konstytucja prowincjalna nie może być dla nich korzystną, ale nie wniosku-

ją co w niej jest niedogodnego i nie proponują jakie zmiany trzeba by w niej wprowadzić. Jestże to rozsądne i prawne postępowanie, mogące doprowadzić do dobrego rezultatu? Jakimże sposobem dwory niemieckie będą mogły popierać Holsztyn, który nie przedstawił żadnych rzeczywistych skarg, nie powiedział czego żąda i nie wskazał jak zaradzić złemu? Sposób postępowania sejmu może tylko rozniecić namietności, wywołać kłopoty, ale do niczego więcej nie posłuży i równie jest przeciwny duchowi niemieckiemu, jak spokojności północy i pokojowi Europy. (Indep. Belge).

F R A N C J A.

Paryż 16 Września. Otrzymaliśmy text deklaracji zasad przyjętych przez beja tunetańskiego, do której konsul generalny francuzki pan Roches, przyłożył się przeważnie przez energję i czynność swego charakteru, którą znamy od dawna i dla tego wszyscy go chwala.

Kwestja prawa posiadłości ziemskich dla europejczyków, zdecydowana tak jak to obecnie dokonane zostało przez prostego lennika sułtana, da wiele do myślenia dywanowi w Konstantynopolu. Jest to przestroga dla Ali-paszy, że już czas aby on jako minister, spełnił przyrzeczenie które podpisał jako pełnomocny poseł turecki w Paryżu. Co do zniesienia monopolów, to ustąpienie jest zupełną rewolucją administracyjną w kraju, gdzie bejowie od dawna byli despotycznymi kupcami, prowadzącymi handel na swój zysk, a rzeczywiście niszczącymi kraj cały przez ten fałszywy system.

Tak więc w ciągu jednego tygodnia ujrzeliśmy rejencję Tunisi i Persję, wchodzące z rozwiniętymi żaglami na drogę postępu, i uznające zasady równości w obliczu prawa i tolerancji religijnej, które to dwie zasady są podstawą cywilizacji Europejskiej. Ustąpienia spełnione przez Tunisi, dotykają nas bliżej, ale te które Persja uczyniła, przyłożą się zapewne przeważnie do zmienienia losu Azji. Zniżono nieco ich wartość tą uwagą, że chrześcijanie którzy mają korzystać z tego dobrodziejstwa, są bardzo nieliczni; ale ci którzy przybędą do tego kraju po misji Feruk-Chana, znajdą tam przyjęcie zupełnie różne od tego co było w przeszłości, i będą mogli żądać stanowczych rękojmii.

— Piszą z Chalons 12go b. m. Cesarz udał się na zwidzenie obozu Attyli, położonego niedaleko wsi Cheppe na południowo-zachodnim krańcu obozu o 70 lub 80 metrów od jego granicy. Cesarz udał się tam w powozie i następnie wysiadł, aby z bliska obejrzeć te ciekawe szczątki epoki Rzymskiej.

Od dawna rozpowiadano, że te szanice zostały usypane przez hunnów, kiedy ścigani przez wojsko Aecjusza, dowódca ich zdecydował się spróbować losu bitwy na polach Katalańskich. Ale widząc że szanice przynależą do niego, że to nie mogło być obwarowanie zrobione na przód. Jest to niewątpliwie obóz rzymian założony na drodze rzymskiej z Reims do Bar i przeznaczony do osłonięcia zarazem miast Reims i Chalons. Na kartach rzymskich plac ten nosi nazwę *fanum Minervae*.

Jest to obszerny prostokąt z bokami zaokrągło-

nemi, możnaby prawie w przybliżeniu uważać ten plac za koło obejmujące 23 hektary i rozporządzone według przepisów rzymskich co do rozkładania obozów. Opiera on się o rzekę Noblette. Okopy całe z ziemi mają 8 do 9 metrów wysokości a fosy którym wody dostarcza wspomniana rzeczka, są bardzo dokładnie poprowadzone. Znajdowano tam monety rzymskie, ale prawie wszystkie późniejsze od trzeciego wieku naszej ery. Kwestja ta żywo zajmuje naszych erudyty. Wieśniacy ofiarowali kilka sztuk Cesarzowi, który je uprzejmie przyjął i hojnie zapłacił.

Cesarz po dość długim zwiedzaniu tej okolicy, powrócił do głównej kwatery.

Widziałem także dziś z rana obrzęd mszy woj-skowej. Rzeczywiście jest to wspaniały widok. — Wystawcie sobie tę rozciąglą równinę kredową z gęstymi tu i owdzie kępami drobnych sosen i brzeziny, opasaną linjami namiotów i budynków wszelkiego rodzaju; ustawcie około ołtarza, który na wysokości estrady wznosi swój axamitny i złoceny baldachim, dwadzieścia tysięcy żołnierzy wszelkiej broni, a wszystkich w bogatych mundurach, na klęczkach; otoczcie tego kapłana który wzywa błogostwienstwa Bożego, całą tą wystawnością militarną, oświećcie ten obraz wspaniałym słońcem którego promienie odbijają w tysiącach karabinów przy lekkim powiewie chorągwi, dodajcie na koniec głębokie milczenie które przerywa tylko głos kapłana, a będziecie musieli przyznać, że ta chwila, szczególnie chwila *podniesienia*, jest wspaniałą. *Domine saluum fac*, jest jeszcze więcej wzruszające, przez imponujący wybuch tysięcznych głosów które się łączą w tej szlachetnej modlitwie.

Cesarz sam tylko stoi u stopni ołtarza zwróconego ku zachodowi. Po za nim stoją adjutanci i centgardy; w około wojsko tworzące czworo-bok. Wszyscy tam udają się, wyjąwszy artylerji która posyła tylko oddziały pojedyncze, bo ogół nie może odstępować od dział. Muzyki grają przez całą mszę, wyjąwszy w czasie podniesienia.

Dziś w czasie mszy tłumy były liczniejsze jeszcze niż zwykle. Na ulicy Kamiesz potrzeba było nieraz czekać kilka chwil zanim można było postąpić na krok dalej. Większość w tym tłumie stanowią wieśniacy, którzy się schodzą z odległości 10 i 15 lieues, dla widzenia nie obozu ale Cesarza. Xiaże Hjeronim znajdował się na mszy.

Wyszedłszy z nabożeństwa, Cesarz przyjmował deputację hodowników wina z Versenay, którzy mu przynieśli pierwsze próbki tego-rocznego wino-brania; ogromny wieniec z liści winorośli i gron z krzyżem na wierzchu, umieszczony na wielkich tagach. Cesarz bardzo uprzejmie przyjął ten dowód przychylności dość nowy w swoim rodzaju, bo dotychczas tego rodzaju dary składane były tylko kościołowi. Versenay jest to znaczna wieś z 1200 mieszkańców, o dwadzieścia kilometrów od obozu. Jest to najlepszy rodzaj ziemi w tej okolicy, a nawet w całej Szampanji. W tym roku właściciele winnic będą mieli wielkie zyski.

da szczęście... niechże Pan Bóg da szczęście... powtarzał Barnaba, kłaniając mu się znowu do ziemi.

To mówiąc, oparł się nazad na swoim chłopcu i pokłoniwszy się jeszcze raz czapkę, potoczył się dalej drogą ku domowi. Lecz ledwie zrobił dwa kroki, zaczął znów śpiewać:

A ci co z tobą...

Ale chłopiec mu przerwał, mówiąc:

— Dajcież pokój tatuniu. Nie godzi się hałasować tuż pod samym obozem.

— Cicho bądź, błaznie! — zawołał na to Barnaba, — niechże sobie zaśpiewam!

I to rzekłszy, śpiewał dalej jak mógł tylko najgłośniej:

A ci co z tobą teraz przestawają

Twój się fortunie nie tobie kłaniają...

Skoro ta zniknie, tył każdy podawa,

Jako cień, kiedy słońca mu nie stawa...

Ta zwrotka ostatnia jakieś dziwne zrobiła na Bierzyńskim wrażenie. Oparł się o słup bramy i był zamyślony na chwilę.

Lenartowicz patrzył na niego i milczał.

Ale niebawem Bierzyński się zbudził i jak gdyby nic nigdy nie było, rzekł:

— Ten Barnaba, to zaprawdę dziwny jest chłop. Często bardzo powie coś takiego, nad czem nie zawadzi i dobrze pomyśleć.

— Bo każdy chłop potrafi coś takiego powiedzieć, — rzekł na to regimentarz, — tylko że my na to, co mówią, nie zwykliśmy zwracać uwagi.

— I proszę cię, z kąd to pochodzi? bo przecież trudno zaprzeczyć, że my wykształceni mamy pod każdym względem więcej rozumu od nich. Chcąc tedy czy nie chcąc, musimy wiedzieć wszystko i lepiej i pewniej: a pomimo to i mnie samemu już się nieraz zdarzyło, że mi tak chłop prosty natracił myśli takie, na które bez niego byłbym wcale nie przyszedł.

— Z kąd to pochodzi, trudno odgadnąć, — mówił Lenartowicz, postępując z nim razem w środek obozu, — ale tak mi się widzi, że winą tego jest właśnie nasze wykształcenie. Bo te szkoły, te rozmaite nauki, te filozofje przeróżne, czynią nas nadto sztucznymi, a ta sztuczność nie daje nam widzieć nie jednej rzeczy takiej, którą oni swoim prostym rozumem widzą zawsze daleko prędzej i jaśniej...

Z tego założenia byłaby się zapewne długa

wywiązała dysputa, ale już dzień dzisiejszy nie był jakoś do dysput. W tej chwili bowiem podbiegł ku nim jeden z oficerów dyżurnych i rzekł do Bierzyńskiego z pośpiechem:

— JW. panie! jest tu Marta kowalka i pragnie się co najprędzej widzieć z JW. panem. Zdaje się, że jakieś ważne musi przynosić nowiny.

— A to pewnie jakieś nieprzyjacielskie wojska muszą się ku nam przybliżać, — rzekł na to z radością młody marszałek, — jeżeli tak jest, to w samą porę mi dzisiaj przychodzi! ani kostki z nich nie zostawię!

A wtem o kilkanaście kroków przed nimi pokazała się istotnie dawna Kasztelanki piastunka, która idąc od głównego namiotu, spiesznym krokiem zbliżała się ku nim.

Bierzyński przystąpił natychmiast do niej i stanawszy na stronic, z wielkim zajęciem z nią przez niedługą chwilę rozmawiał. Późem ją przedko odprawił, a zbliżywszy się do Lenartowicza, rzekł:

— Wyobraź sobie, co to za dudek ten nasz Wścieklica! Zebrał w swojej wiosce wczorajszej nocy kilka szwadronów dragonji, pomiędzy którymi mają się znajdować dwa szwa-

W chwili winobrania zbierają się tu wszyscy wielcy kupcy win i zakupuja winogrona, które potem przezywają jak im się podoba. Moglibyśmy przytoczyć niejedną z sławnych okolic wina szampańskiego, w której od wieku nie zebrano stu gron, a jednak co rok sprzedają się sta tysięcy butelek wina z tem n azwaniem. (Le Nord.)

Paryż 17 Września. Depesza otrzymana dość późno w dniu dzisiejszym donosi o śmierci księcia Daniela Czarnogórskiego, który został zamordowany skutkiem prywatnej zemsty.

— Biega wieść, że Reszypasza prosił o pozwolenie udania się do Francji, dla usprawiedliwienia się w Paryżu z zarzutów, jakoby był nieprzyjacielem polityki naszego rządu.

— Słychać że w Algierji ma być urządzone muzeum artylerji, w którym pomieszczą się wszelkie gatunki broni jakiej używano w tych okolicach afrykańskich, od najdawniejszych czasów do dziś.

— Mówią o utworzeniu nowego biskupstwa w Tunis. Tę ważną djeceję Papież przeznacza podobno jednemu prałatowi francuzkiemu.

— Xiążę Cambridge przybył wczoraj do Paryża i dziś udał się do obozu w Chalons.

— *Courrier du Bas Rhin* donosi, że Cesarz przyjmował w obozie deputację municypalną, która go prosiła aby udając się do Niemiec, chciał przejeżdżać przez Strazburg. Cesarz odpowiedział że zamiarem jest jego udać się przez Strazburg, i że czyniąc zadość uprzejmej prośbie municypalności, urządzi się tak żeby mógł przez godzinę zatrzymać się w tem mieście.

Po śniadaniu Cesarz rozmawiał kilka godzin z delegowanymi. Nie ma już wątpliwości, że Cesarz w podróży do Niemiec, mieć będzie przy sobie tylko kilku adjutantów, a nie wezmie ani swego dworu cywilnego ani wojskowego. Mówiliśmy także że Cesarzowa nie będzie mu towarzyszyła.

— Piszą z Munich do *Gazety Augsburskiej*.

Biega wieść że Cesarz Napoleon z Sztutgardu zrobi wycieczkę aż do Augsburga, dla zwiedzenia tego miasta, w którym spędził znaczną część swojej młodości.

— Admirał Hamelin minister marynarki i osad, wyjechał dziś do obozu w Chalons.

— Xiążę Hjeronom przydywać ma podobno w radzie ministrów w nieobecności Cesarza. Słychać także że obóz pod Chalons ma być ufortyfikowany i nie wiemy jak dalece należy przywiązywać wiarę do tej pogłoski, lub ważność do jej sprawdzenia się.

Dowiadujemy się z Cherbourg, że jacht Cesarzski *la Reine Hortense* który zawinął do tamtejszego portu dla reperacji, ma otrzymać machinę parową o sile 500 koni, w miejsce dotychczasowej która miała tylko sile 230 koni. (Ind. Belge.)

I N D J E.

Bombay 15 Sierpnia. Nowy król Delhi jak się zdaje znajduje się w krytycznem położeniu. Pieniędzy brak, wojsko powstańców od niejakiego czasu nie odebrało ani żołdu, ani żywności. Codziennie nowe posiłki wchodzi do miasta, ale to właśnie jest niezmiernym błędem powstańców i an-

glicy powinni się cieszyć z tego koncentrowania sił buntowniczych. Prędzej czy później miasto to zostanie zdobyte i ogaśko powstania przygaszone od razu. Gdyby przeciwnie siły powstańców były rozproszone, potrzebaby je po jednemu niszczyć.

Nie należy tać, że prócz zemsty inna jeszcze przyczyna ożywia żołnierzy angielskich i krajowców pozostałych wiernymi sprawie angielskiej, a tą przyczyną jest rabunek, to jest jak go zowią indjanie *loot*. Niezmierne skarby w klejnotach i innych kosztownościach nagromadzone są Delhi, a angielscy żołnierze niczego więcej nie pragną, jak rzucić się na te bogactwa. Jenerał Reed, słaby, podał się do dymisji w dniu 20 i został zastąpiony w dowództwie przez jenerała Wilson. W dniu 22 miało uderzyć szturm na jedną baterję miasta, do tej chwili nie mamy wiadomości o skutku tej operacji. Jenerał ten prowadzi z sobą znaczne siły.

Zwróciwszy się do Cawnpore, znajdziemy tam jenerała Havelock, który ani na moment nie dał spocząć Nena Sahibowi. Jenerał angielski spotkał tego strasznego dowódcę w d. 14 w Futchpore, pobił go i zabrał mu 12 dział. W d. 15 pobił go dwiema razami, na koniec w d. 17 znalazł się w Cawnpore w obec korpusu powstańców dowodzonych osobście przez Nena Sahiba. Uderzył na nieprzyjaciela który cofnął się do Bithoor zamordowawszy wszystkich jeńców i wysadziwszy w powietrze magazyny prochu. Anglicy puścili się w ślad Nena Sahiba i zniszczyli składy prochu. Biegała wieść, że Nena Sahib wymordowawszy całą swoją rodzinę, sam się utopił. Nic wszakże niepotwierdziło tej wieści, która może ukrywać jaki podstęp tego dowódcy.

Gdy anglicy weszli do Cawnpore, przerażający obraz przedstawił się ich oczom. Nena Sahib przed opuszczeniem tego miasta kazał zamordować 88 oficerów, 190 żołnierzy, 170 dam i 120 żon żołnierskich i dzieci i całą ludność chrześcijańską europejską w liczbie 400 głów. Ulice były pokryte trupami. Wewnętrzny dziedziniec pałacu Nena Sahiba zamieniony był w sadzawkę krwi. Wiadomo że przy poddaniu się tego miasta zdradziecki dowódca powstańców pozwolił niby wyjść garnizonowi, a następnie kazał strzelać do łodzi w których odpływali; kobiety i dzieci zwrócono do miasta. Tam po wycierpieniu najcięższych zniewag, kobiety obnażone zupełnie zostały poćcinane i porzucone w studnie, a dzieci po większej części żywcem powrzucono za niemi.

Z Bithoor jenerał Havelock udał się do Oonao. W dniu 20 przypuścił szturm do tego miasta i pobił nieprzyjaciela, który wielkie straty poniósł. Anglicy stracili 88 ludzi tak w zabitych jak i rannych. W d. 30 jenerał był w Bupeerzungeh i spodziewano się bitwy. Mniemają że w d. 31 przybędzie do Lucknow i uwolniwszy to miasto od oblężenia, uda się do Delhi, które o 167 mil odległe jest od Lucknow.

Wiadomości z Benares dochodzą do 13 Lipca. W dniu 12 dwa pułki krajowe w których nie było

ani jednego oficera angielskiego, uderzyły na 42 pułk nieregularny jazdy krajowej, który się zbuntował. Ubili oni buntownikom mnóstwo ludzi, a resztę rozproszyli. W Dinapore trzy pułki krajowe zbuntowały się także. Te pułki były dotychczas wierne anglikom i nawet walczyły przeciw powstańcom. Pułk 18 angielski uderzył na buntowników i 800 położył trupem.

Wiadomo już, że całe to powstanie, które nas niepokoi, jest dziełem naczelników mahometańskich którzy nateraz nadużywają łatwości indjan, aby ich potem przywrócić do dawnego stanu niewoli. Otóż zdaje się że ci podburzyciele chcą za prędko odrzucić maskę. W Rocilhend między innymi zniszczyli oni wszystkie świątynie indyjskie. Nie potrzebujemy mówić, że dość będzie kilku faktów tego rodzaju, aby indjan wrócić na stronę anglików.

Nakoniec muszę tu pomówić o tem co się dzieje w naszym bezpośrednim sąsiedztwie. Już przed piętnastu dniami armja w Bombaj była zupełnie spokojną. Ale od początku miesiąca, tu i owdzie zaczęły się objawiać zawichrzenia. W Kolapore część pułku 27 powstała. Jeden *emadar* ostrzegł oficerów angielskich grających w bilard. Ci natychmiast udali się do swoich kwater, ale po drodze trzech z nich zabito. Jedna starszka indjan-ka ostrzegła żony oficerów, które usłuchały jej rady i uciekły, ale biedna stara została przez powstańców zamordowana. Znaki buntu objawiły się między pułkami krajowymi z Belgaum, Dharwar, Rutnagery i Sattara. Nie wiemy szczegółów tych wypadków, ponieważ jenerał gubernator zabronił dziennikom mówić o buntach, na co prasa gorzko się uskarża. Rzeczywiście, nie jest to bynajmniej sposób zapobieżenia, albo oddalenia niebezpieczeństwa.

W Poonah odkryto spisek, którego celem było wysadzić w powietrze arsenał i wymordować europejczyków. Liczne aresztowania dopelnione zostały w tem mieście równie jak w Ahmednuggon, gdzie także odkryto ślady spisku. Co do naszego miasta pozostało ono dotąd spokojne. Przez kilka dni byliśmy zastraszeni pogłoskami o spiskach, ale był to fałszywy popłoch. Rząd jednak nie oddaje się fałszywej spokojności. Naczelnicy krajowi są ściśle strzeżeni. Kilku podejrzanych aresztowano.

Co do handlu, nasz targ okazał się dość silnym. Banki zniżyły stopę eskonta do 2 pCt, ale kursa papierów publicznych nie zmieniły się, chociaż rząd obowiązał się przyjmować swoje papiery do połowy summy ogólnej w wypłatach pożyczki, którą ma wypuścić.

Piszą z Marsylji 17 Września:

„Poczta z Kalkuty nadeszła do naszego portu z wiadomościami z 10 Sierpnia.

Jenerał Havelock zmuszony był cofnąć się do Cawnpore dla zostawienia tam chorych i rannych tudzież dział zabranych nieprzyjacielowi. Cholera dziesiątkuje jego kolumnę, która nie może postąpić naprzód dopóki nie otrzyma posiłków.

Oddział angielski ścigający powstańców do A-

drony złotej chorągwi z dodatkiem kilku kompanji pieszych z regimentu Łanowych. Z tą wielką armją czeka na jakieś posiłki z Sieradza, które jeszcze wczoraj w południe wyszły w Kaliskie, i ma zamiar dzisiejszej nocy na nasz obóz uderzyć. Nie jestże to dudek prawdziwy? a rwie się ciągle i rwie bez końca. Ale trza go już przecie raz na zawsze nauczyć, żeby też miał choć pojęcie, co to jest wojna!

To mówiąc, wziął natychmiast Lenartowicza ze sobą, ażeby zebrać starszyznę i wydać odpowiednie rozkazy.

Mając przeważniejszą siłę, niżeli podług tych wieści mógł nawet w najlepszym razie zebrać dzisiaj Wścieklica, dosyć było może, mieć się tylko na baczności w obozie, a porozstawiawszy po za obozem wedety, w razie napadu stoczyć bitwę zaraz koło obozu, gdzie wyniosła wyżyna, zasłonięta samym obozem, dawała bardzo korzystną pozycję. Ale Bierzyński, wychodząc z tej staroświeckiej i wcale dobrej zasady, że *melius est praevenire quam praeverniri*, zostawił jedną trzecią sił swoich w obozie pod komendą. Jmć pana Zembruskiego, który był u niego oboźnym, — a zabrawszy dwie trzecie z sobą i cztery działka, ruszył sam na Wścieklicę. Jak tylko się do-

brze ściemniło, przeznaczone do bitwy wojska pod komendą samego marszałka, znającego całą tę okolicę jak własną kieszeń, ruszyły w pochód — a w obozie zaległa cisza jak w grobie.

Przejdźmyż teraz z kolei do wioski Wścieklicy, gdzie według wieści szlachcica, przyjaznego konfederatom, miały być zebrane wojska, im nieprzyjazne. Wioska ta nie leżała dalej od Bierzyńskiego obozu jak o trzy ćwierci mili. Wchodziła ona jakby klinem pomiędzy grunty a właściwie pomiędzy las Gozdawiecki i między orne pola, należące do dóbr kasztelańskich, i leżała na dole. Jadąc stąd od chaty Barnaby można ją było już o jakie tysiąc kroków lub więcej przejrzeć zupełnie i wrazie danym spaść na nią jakby z powietrza. Była to tedy bardzo niekorzystna pozycja dla majora buławy wielkiej koronnej; jednak nie myśląc zapewne tu bitwy staczać, nie dbał on o to i nawet tak dalece był nieostrożnym, a może tylko pewnym siebie w swą własną wioskę, że nietylko się nie kazał z żadnej strony pilnować, ale nawet dozwolił tego, że pomiędzy zgromadzone kompanje i szwadrony krecono się z latarniami.

Szwadrony zaś te i kompanje były istotnie tu zgromadzone i w tej chwili nawet dosyć dziwnie rozpołożone. Dwór jego bowiem, jak z jednej strony mieścił przy sobie stodoły, gumną i inne zabudowania, tak z drugiej miał bardzo obszerny dziedziniec i ogrody warzywne. Na tym tedy dziedzińcu i w ogrodach stało wszystko to wojsko. Konnica stała szwadronami przy koniach, piechota kompanjami z bronią w reku po drugiej stronie a we środku stał sam Wścieklica z kilkunastą oficerów różnego stroju i żywo z nimi rozmawiał.

— Anoż mnie już i niecierpliwość bierze, — mówił on do swoich kolegów, — czemu tamtych nie widać? Mieli być zaraz z zachodem słońca, tu już blisko jest jedenastój a ich jak nie ma tak nie ma.

— Żeby ich jeno kto nie potłukł na drodze! — odezwał się na to jeden z kolegów.

— I to być może, — odpowiedział Wścieklica, — bo się to kreca tedy te konfederaty, jako cyganie. Gdzieś tu ma być i Morawski w tych stronach....

(Dalszy ciąg nastąpi.)

